

церковні ієрархи [3, с. 1015–1022; 8, с. 36–38]. Однак класичне традиційне суспільство, яке так прагнули зберегти чорносотенці, не знає націоналізму.

Отже, чорносотенці, офіційно декларуючи свою боротьбу із політичними та ідеологічними проявами модернізації, були водночас її проявом. Виступаючи проти революційних перетворень, вони одночасно були їхнім каталізатором і активними учасниками.

Джерела та література

1. Емський указ. *Літературознавча енциклопедія: у 2-х т.* / автор-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ. ВЦ «Академія». 2007. Т. 1: А–Л. С. 331.
2. Манифест об усовершенствовании государственного порядка 17 октября 1905 г. URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/oct1905.htm>
3. О национализме и патриотизме: Речь, сказанная (митрополитом Антонием) на годовичном празднике Русского народного союза имени Архангела Михаила 8 ноября за панихидой по убиенным крамольниками патриотам. *Волынские епархиальные ведомости*. 1909. № 51–52. 22 декабря. С. 1015–1022.
4. Поучение Архиепископа Антония пред молебном на волостном сходе для избрания земских выборщиков. *Волынские епархиальные ведомости*. 1911, 28 апреля. С. 369–370.
5. Программа партии русских националистов (Всероссийского национального союза). 1911 г. URL: <http://docs.historyrussia.org/ru/nodes/74921-programma-partii-russkih-natsionalistov-vserossiyskogo-natsionalnogo-soyuza-1911-g#mode/inspect/page/1/zoom/4>
6. Союзники! (Призыв к крестьянам избрать выборщиков во время выборов в Государственную думу). *Почаевские известия*. 1906. № 73. 1 декабря. С. 1.
7. Федевич К. К., Федевич К. І. За віру, царя і кобзаря. Малоросійські монархісти і український національний рух (1905–1917 роки). Київ: Критика, 2017. 308 с.
8. Что значит быть русским националистом? *Волынские епархиальные ведомости*. 1914. № 3. 16 января. С. 36–38.

Костюк Сергій

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕОКА НА ОСТРОВІ КІПР

Анотація. У дослідженні презентована інформація про розвиток подій на Кіпрі під час діяльності грецької організації ЕОКА. Методологічною основою роботи є системний підхід, принцип історизму, наукової об'єктивності, критичного мислення та порівняльний підхід. Дослідження тематики полягає у вивченні поставленої проблеми, щоб дати оцінку організації ЕОКА, визначити головні ідеї цього формування.

Ключові слова: ЕОКА, греки-кіпріоти, турки-кіпріоти, Кіпр.

Abstract. This study provides information on the development of events in Cyprus during the time of the leading activities of the Greek terrorist organization EOKA. The methodological basis of the work is a systematic approach, the principle of historicism, scientific objectivity, critical thinking and a comparative approach. The study of this topic consists in studying the problem posed in order to assess the organization of EOKA, to determine the main ideas of this formation and its connection with the Hitler Youth.

Keywords: EOKA, Greek Cypriots, Turkish Cypriots, Hitler Youth, Cyprus.

Розподіл острова Кіпр відбувався поступово, проходячи власні етапи в історичному розвитку. Кіпрська проблема дотепер перебуває у замороженому стані і чекає відповідних дій з боку обох громад острова та міжнародної спільноти

щодо врегулювання цього питання. Передумовами розподілу острова були ідеологічний та етнічний фактори, і всі вони виникли внаслідок довгого перебування Кіпру під іноземним правлінням. В історичній ретроспективі поділу острова між греками-кіпріотами та турками-кіпріотами значну роль відіграла організація ЕОКА.

Виходячи зі своєї ідеології, ЕОКА спиралася на приєднання Кіпру до Греції [1] шляхом терору та партизанської боротьби. Бойові дії на острові Кіпр насамперед були пов'язані з організацією ЕОКА. Тому саме завдяки цьому формуванню розпочався більший розкол між двома спільнотами острова, що зрештою призвів до їх розмежування на дві частини. Сама організація містить у собі суперечності щодо ідеологічних цілей, адже одні дослідники вважають її патріотично-партизанською, а інші – терористичною й доволі жорстокою. Тож вивчення цієї проблематики є досить актуальним.

Щоб зрозуміти ситуацію, яка відбувалася на острові в 1950-ті рр. та надалі, потрібно ретельно дослідити головні цілі і завдання, які ставили перед собою члени цього формування. Слід розпочати з того, що створення організації ЕОКА розпочалося ще у 1951 р. під керівництвом грецького полковника Г. Гриваса [5]. Оскільки головною метою було приєднання островів до Греції, то незалежність від колоніальної адміністрації відходила на задній план. Усі люди, що підтримували організацію ЕОКА, певною мірою були прихильниками та фанатами ідеології енозісу, яка була головною ідеєю в цьому збройному формуванні.

Полковник Г. Гривас, який власне і створив цю організацію, не мав намірів впроваджувати боротьбу за енозіс мирним чи дипломатичним шляхом. Варто враховувати і той факт, що острів багато років перебував під правлінням османів, а потім британців. Відповідно, ставлення до грецької громади Кіпру у різні часи було різним. З боку османів можливі були більш позитивні наслідки для греків-кіпріотів, а з боку британців – більш негативні. Хоча однозначної думки в цьому питанні поки немає. Тому виходячи з іноземного ярма, діячі ЕОКА разом з Г. Гривасом вдавалися до вкрай жорстоких методів, методів катування, вбивств та тероризму.

Збройне формування ЕОКА спиралося на підтримку церкви завдяки діям архієпископа Макаріоса, який був одним із прихильників течії за енозіс і разом з Г. Гривасом відігравав провідну роль у долі острова Кіпр [5]. Разом вони намагалися втілити ідею енозіса в життя з використанням організації ЕОКА, яка в свою чергу складалася з греків-кіпріотів. Слід також зазначити, що з боку турків-кіпріотів подібні дії сприймалися в негативному контексті. Турецьке населення острова сприймало цю ідеологію як потенційну загрозу їхньому перебуванню на острові, тому турки-кіпріоти намагалися уникати будь-яких конфліктів із грецькими радикалами.

Хоча права у греків-кіпріотів згідно з британськими наказами і пізніше конституцією були значною мірою більші ніж у сусідів, турки-кіпріоти спокійно сприймали рішення британської адміністрації і не мали на меті просувати якісь радикальні ідеї, подібні до ЕОКА. Чого не можна сказати про греків-кіпріотів, які вступали до лав ЕОКА, щоб розпочати кровопролитну війну між двома спільнотами та британською адміністрацією. З травня 1958 р. люди в масках розпочали публічні страти з тортурами усіх тих, кого вони вважали зрадниками: зрад-

ником була людина, яка відмовлялася співпрацювати з ЕОКА і не визнавала їхні методи та ідеологію [2].

На сьогодні мало хто з грецьких дослідників відверто може виразити свою думку щодо цієї організації. Більшість із них виявляють тільки позитивні аспекти в практиці товариства ЕОКА і називають їх бійцями за свободу та незалежність Кіпру. Так вони формують суспільну думку в такій послідовності, яка більше відповідає стандартам грецької влади, а не національним реаліям. Проте існує певна частина дослідників, яка оцінює як позитивні, так і негативні аспекти в діях цього збройного формування.

На думку грецького дослідника А. Кіпрського, члени організації ЕОКА були не більше як зграя «бандитів в масках», які тероризували не тільки турків-кіпріотів та британців, а й власне населення різним катуванням, вбивствами, терактами (підривом різних будівель) та показовими стратами [2]. Отже, можна зазначити, що члени цього збройного формування запекло відстоювали свою ідеологію і могли знищити будь-яку людину, яка виступала проти їхніх ідей чи принципів. Загалом організація ЕОКА за своєю структурою була доволі цікава. Членами збройного формування могли стати тільки греки-кіпріоти, тобто тут вже формувалася етнічний чинник, який розмежовував кіпріотів на дві спільноти. Також ця організація за своїм складом була антикомуністичною і антитурецькою, лояльність до британців тут також не віталася, що в свою чергу характеризує організацію як націоналістичну та радикальну [2].

Ідеологія ЕОКА полягала в енозисі, тобто їхня ворожість до турків-кіпріотів лише поглиблювала кризовий стан відносин між двома спільнотами острова і підсилювала ворожість з боку греків-кіпріотів до своїх сусідів. Використовуючи цю ідеологію, Гривас планував маніпулювати суспільним мисленням своїх громадян, щоб провести широкомасштабну вербовку греків-кіпріотів до лав терористичної організації ЕОКА.

Дуже цікавим моментом щодо положень та ідей ЕОКА є їхнє вербування місцевого населення. Як зазначалося вище, членом цього товариства міг стати тільки грек-кіпріот, який буде відповідально ставитися до ідеології організації та ставити її інтереси попри усі інші. «Люди в масках», про яких зазначав пан Кіпрський, займалися також вербуванням серед дітей шкільного та студентського віку [2], саме завдяки цій практиці та маніпулюючи студентами, вони домоглися того, що діти почали нападати на британських солдатів та проводити різного роду мітинги та зібрання [3]. Варто також зауважити, що вербування студентів та дітей відбувалося в рамках промивки мізків і нав'язування ідеології ЕОКА як радикальної сили, яка має звільнити Кіпр від колоніальних загарбників. Тому використання дітей у власних цілях лише ще раз доводить, що члени ЕОКА діяли варварським та жорстоким шляхом задля успіху власних ідей.

Ворожість членів цього товариства проявлялася не тільки до британської колоніальної адміністрації, а й до усіх інших національностей, хто не був греком і не бажав впровадження енозису у життя. З боку ЕОКА велась також партизанська боротьба як саботаж чи введення військових дій у гірській місцевості, але більшою мірою греки діяли терористичним шляхом з метою залякування місцевого населення. Саме так вони намагалися посяяти страх у лавах своїх

ворогів та залучити більше грецьких громадян до свого збройного формування. Звільненням Кіпру від британського панування ідеологія не обмежувалася.

Зокрема, з 1963–1974 рр. члени організації ЕОКА (та ЕОКА Б) здійснили серію нападів на турків-кіпріотів в селах Муратага, Сандаллар, Атілар, Лімасолі та інших місцевостях, де були вбиті сотні турків-кіпріотів [6]. Жакливі події відбулися 14 серпня 1974 р., коли члени ЕОКА влаштували різанину в селищі Муратага, де вбивали жінок, людей похилого віку і дітей, що в свою чергу навіть викликало негативну реакцію з боку ООН, яка назвала ці дії злочином проти людства [4]. Хоча ЄС та ООН відреагували жорстко на дії членів ЕОКА, варто наголосити й на тому, що політика ЄС на сьогоднішньому етапі більше схиляється в сторону греків-кіпріотів ніж турків-кіпріотів. Це є дуже дивним, адже основна провина за розподіл Кіпру більшою мірою лежить на грецькому населенні острова, оскільки саме греки-кіпріоти діяли радикально та жакливо для того, щоб звільнити Кіпр від усіх інших національностей.

Отже, роль організації ЕОКА у розподілі Кіпру на сьогодні посідає дуже важливе місце в грецькій та турецькій історії. Водночас грецька сторона намагається виправдати наслідки діяльності ЕОКА, не намагаючись знайти шлях до консенсусу між спільнотою турків-кіпріотів, і саме у такий спосіб маніпулюючи суспільним баченням і приховуючи свої власні історичні помилки.

Джерела та література

1. Μηχανη Του Χρονου. Οι Κύπριοι αγωνιστές της ΕΟΚΑ είναι ακόμη τρομοκράτες για τους Άγγλους. Έτσι τους χαρακτηρίζουν στο Πολεμικό Μουσείο του Λονδίνου. URL: <https://www.mixanitouxronou.gr/i-kiprii-agonistes-tis-eoka-ine-akomi-tromokrates-gia-tous-anglous-etsi-tous-charaktirizoun-sto-polemiko-mousio-tou-londinou>
2. Η άλλη ΕΟΚΑ – Η Τρομοκρατία των Μασκοφόρων του Γρίβα, Λ. Α. Κύπριος Όταν σου κτυπήσουν την πόρτα οι μασκοφόροι τι θα κάνεις.
3. Μηχανη Του Χρονου. Οι μαθητές που αγωνίστηκαν για την ανεξαρτησία της Κύπρου και έσπασαν τα νεύρα των Άγγλων, υψώνοντας ελληνικές σημαίες στα σχολεία. URL: <https://www.mixanitouxronou.gr/i-mathites-pou-agonistikan-gia-tin-anexartisia-tis-kiprou-ke-espa-gan-ta-nevra-ton-anglon-ipsonontas-ellinikes-simees-sta-scholia/>
4. Savunma Sanayi. Rum Terör Örgütü EOKA-B'nin Katlettiği 14 Çocuk Defnedildi. 27 Aralık 2020. URL: <https://www.savunmasanayi.org/rum-teror-orgutu-eoka-bnin-katlettiği-14-cocuk-defnedildi/>
5. İsmail ŞAHİN, Düşünceden Eyleme EOKA, Recent Period Turkish Studies, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Sayı/Issue: 37, 2020, 21–49 c.
6. Tanga Turk. Vahşice Katledilmiş Küçük Bedenler: EOKA Tarafından Öldürülen Kıbrıslı Türk Çocuklar, 31 Mayıs 2021. URL: <https://www.tamgatürk.com/yazarlar/konuk-yazar/vahsice-katledilmis-kucuk-bedenler-eoka-tarafından-oldurulen-kibrisli-turk-cocuklar/17213/>
7. Horrors of Bloody Christmas in Cyprus live on after 58 years. EOKA terror group killed over 370, displaced 25,000–30,000 Turkish Cypriots during Christmas season of 1963, Ahmet Gencturk, 19.12.2021. URL: <https://www.aa.com.tr/en/world/horrors-of-bloody-christmas-in-cyprus-live-on-after-58-years/2451663>
8. Dr Emma Butcher. Hitler Youth: how the Third Reich used children's organisations to wage war. URL: <https://www.historyextra.com/period/second-world-war/hitler-youth-children-history-soldiers-fight-jojo-rabbit-film-ww2/>
9. Hitler Youth: Hitler's Boy Soldiers 1939–1945 – The History Place. URL: <https://www.historyplace.com/worldwar2/hitleryouth/hj-boy-soldiers.htm>
10. Heil Hitler: Confessions of a Hitler Youth – Facing History. URL: <https://www.facing-history.org/books-borrowing/heil-hitler-confessions-hitler-youth>